

مروری بر وضعیت قانون حمایت از شرکتها
و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی
نوآوری ها و اختراعات
(یک سال پس از تصویب)

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده.....	۱
مقدمه.....	۱
۱. نگاهی به چارچوب این قانون.....	۳
۲. وضعیت اجرا و ملاحظات اجرایی.....	۶
۳. نگاهی به پیش‌نویس آیین‌نامه اجرایی قانون و اساسنامه صندوق نوآوری و شکوفایی، مصوب ۱۳۹۰/۲/۵ شورای عالی عتف.....	۱۲
جمع‌بندی و پیشنهادها.....	۱۵

مروری بر وضعیت قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات (یک‌سال پس از تصویب)

چکیده

قریب به یک‌سال از تصویب «قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات» گذشته است.

تصویب این قانون امیدهای زیادی را برای فناوران، نوآوران، کارآفرینان و سایر دست‌اندرکاران این حوزه پدید آورد و البته مباحث فراوانی را میان صاحب‌نظران ایجاد کرد. اکنون سؤال این است که بعد از گذشت این مدت، چه اقدامات اجرایی برای تحقق اهداف و عملیاتی کردن حمایت‌های مندرج در این قانون صورت گرفته است و وضعیت این قانون از لحاظ پیشرفت اجرایی چگونه است؟

در این گزارش مختصر، سیری در ابعاد مختلف این قانون، اقدامات انجام شده، ابهامات پیش آمده در مسیر اجرا، اقدامات ناتمام و آنچه پیش‌روست خواهیم داشت.

مقدمه

یکی از مهمترین ارکان اقتصاد دانش‌محور، کسب‌وکارهایی هستند که بر بنیان علوم و

فناوری‌های نوین بنا می‌شوند. این شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان، با بهره‌گیری از دستاوردهای فعالیت‌های تحقیق و توسعه و تجاری‌سازی آنها، جزء لاینفک زنجیره علم تا ثروت را تشکیل می‌دهند. این شرکت‌ها و مؤسسات برای شکل‌گیری و موفقیت نیازمند بستری مناسب، محیطی مساعد و البته توجه و مراتب ویژه هستند.

در کشور ما، که چشم‌انداز آن تبدیل شدن به کشوری پیشرو در علوم و فناوری‌های نو و بهره‌مند از اقتصادی دانش‌بنیان است، فراهم کردن فضا و حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان به‌عنوان یکی از عناصر حیاتی نظام نوآوری، ضرورتی انکارنشدنی است.

«قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات» یکی از مهمترین تلاش‌ها در این زمینه است که درک درست و اجرای صحیح آن می‌تواند به یکی از مهمترین گام‌ها در تشکیل و بهبود کارآیی نظام نوآوری در جمهوری اسلامی ایران تبدیل شود.

اما با گذشت قریب به دوازده‌ماه از تصویب این قانون، به‌نظر می‌رسد که نه تنها گام‌های لازم جهت اجرای این قانون با سرعت لازم برداشته نشده است، بلکه هنوز در درک و فهم ابعاد اجرایی آن نیز ضعف‌هایی وجود دارد که عدم توجه دقیق به این موارد و در نظر نگرفتن ملاحظات اجرایی مهم در پیاده‌سازی آن می‌تواند به کاهش اثربخشی این قانون و حتی ایجاد آثار منفی و معکوس منجر شود.

ازاین‌رو، در این گزارش مختصر، ضمن بررسی میزان پیشرفت اجرایی این قانون، به بعضی از مهمترین نکات و ملاحظات پیرامون آن اشاره خواهیم کرد.

۱. نگاهی به چارچوب این قانون

۱-۱. هدف

آن‌طور که از مفاد این قانون (خصوصاً مواد (۱) و (۵)) برمی‌آید، هدف از تدوین این قانون کمک به هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش‌محور، گسترش اختراعات و نوآوری‌ها و کاربرد آنها و کمک به تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه و اختراعات و کاربردی کردن دانش فنی خصوصاً در حوزه فناوری‌های برتر، از طریق حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان است.

به‌طور خلاصه می‌توان هدف اصلی این قانون را افزایش عملکرد فناوری و نوآوری در کشور دانست.

۱-۲. ابزارهای سیاستی

برای دستیابی به اهداف این قانون، مجموعه گسترده‌ای از ابزارها (سیاست‌های حمایتی) در آن پیش‌بینی شده است:

– معافیت از پرداخت مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض صادراتی،

– اعطای کمک، وام قرض‌الحسنه و کم‌بهره کوتاه‌مدت یا بلندمدت به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم،

– مشارکت به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم در سهام شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان،

- اولویت استقرار در محل پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد، مناطق ویژه اقتصادی یا مناطق ویژه علم و فناوری،
- استفاده از مزایای قانون مناطق آزاد درخصوص روابط کار، عوارض سرمایه‌گذاری خارجی، مبادلات مالی بین‌المللی و ...،
- اجازه فعالیت در محدوده شهرها (با رعایت مقررات زیست‌محیطی)،
- تسهیل شرایط مناقصه و واگذاری طرح‌های مرتبط، به شرکت‌های مشمول این قانون،
- ایجاد پوشش بیمه‌ای برای محصولات،
- واگذاری مراکز و مؤسسات پژوهشی دولتی و اولویت دادن به شرکت‌ها و مؤسسات مشمول این قانون در خرید تمام یا بخشی از سهام آنها.

۳-۱. گروه‌های هدف

اصلی‌ترین گروه هدف این قانون شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان خصوصی یا تعاونی هستند، اما اجرای این قانون بازیگران مهم دیگری در عرصه نظام نوآوری را تحت تأثیر جدی قرار می‌دهد که از این میان می‌توان به صندوق‌های غیردولتی پژوهش و فناوری و سایر صندوق‌های مرتبط، پژوهشگاه‌ها و به‌طور خاص مراکز و مؤسسات پژوهشی دولتی و نهادهایی نظیر پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد اشاره کرد.

۴-۱. مجریان

پایه‌سازی این قانون در سطح برنامه‌ریزی و نظارت و پیگیری برعهده شورای عالی علوم تحقیقات و فناوری (عتف) و دبیرخانه این شورا و در مواردی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

اما قسمت عمده‌ای از بار اجرایی این قانون (خصوصاً در عرصه‌های مالی) برعهده نهادی جدیدالتأسیس با عنوان «صندوق نوآوری و شکوفایی» گذاشته شده که مطابق با حکم این قانون لازم است تشکیل شود. البته این صندوق می‌تواند از سایر نهادهای مالی به‌عنوان بازوی اجرایی و کارگزار خود استفاده کند، کما اینکه این صندوق مکلف شده است که حداقل ۵ درصد از سرمایه خود را جهت اعطای تسهیلات در اختیار صندوق‌های غیردولتی پژوهش و فناوری قرار دهد.

پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد، مناطق ویژه اقتصادی یا مناطق ویژه علم و فناوری نیز با اعطای اولویت استقرار به شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان، اجرایی نمودن بخش دیگری از حمایت‌های مورد نظر این قانون را برعهده خواهند داشت.

نهادهای دیگری نظیر وزارت امور اقتصاد و دارایی در اجرای بخش‌هایی از این قانون مشارکت خواهند داشت.

اما یکی از مهمترین نقاط ابهامی که در این زمینه وجود دارد، نقش و جایگاه معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری در اجرای این قانون است، زیرا از یک طرف در این قانون نقشی برای این نهاد دیده نشده است، اما از طرف دیگر، این معاونت خود را از متولیان اصلی حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و کمک به تجاری‌سازی

دستاوردهای علمی و فنی می‌داند. در صورتی که این‌گونه تعارضات در اجرای این قانون در همان مراحل نخستین، کنترل نشده و به هماهنگی و هم‌افزایی میان نهادها و دستگاه‌های مختلف تبدیل نشود، نمی‌توان امید زیادی به کارآیی و اثربخشی حمایت‌های مندرج در این قانون داشت.

۲. وضعیت اجرا و ملاحظات اجرایی

پایه‌سازی و اجرای این قانون نیازمند مجموعه‌ای از اقدامات است که از آن جمله می‌توان به تصویب آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌های مربوطه، ایجاد ساختارهای لازم (نظیر تأسیس و تأمین مالی صندوق نوآوری و شکوفایی) و به جریان انداختن آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی اشاره کرد؛ اما متأسفانه تاکنون اقدامات لازم جهت عملیاتی شدن قانون صورت نگرفته است و حتی در یک مورد (خصوصی‌سازی پژوهشگاه‌های دولتی) شرایط پیچیده‌تر نیز شده است. در زیر به بررسی مختصر مهمترین ابعاد در اجرای این قانون خواهیم پرداخت.

۱-۲. تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی

ماده (۱۳) این قانون به صراحت حکم می‌کند که آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون باید ظرفیت سه‌ماهه از تاریخ تصویب قانون توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و شورای عالی «عتف» تهیه و به تصویب هیئت وزیران برسد، اما اکنون با گذشت قریب

به یکسال از تصویب قانون و علیرغم تصویب پیش‌نویس آیین‌نامه اجرایی^۱ در شورای عالی عتف و ارسال آن به هیئت دولت، این آیین‌نامه به تصویب این هیئت نرسیده است و لذا اجرای این قانون در اولین منزل متوقف شده است.^۲ در ادامه این گزارش اشاره‌ای به مفاد پیش‌نویس مذکور خواهیم داشت.

طبیعی است که با این شرایط، حکم ماده (۱۲) (مبنی بر گزارش‌دهی به مجلس شورای اسلامی، هر ۶ ماه یکبار) نیز بر زمین مانده است.

۲-۲. تأسیس صندوق نوآوری و شکوفایی

صندوق نوآوری و شکوفایی از مهمترین ارکان قانون حاضر به‌شمار می‌رود که باید با سرمایه اولیه ۳۰ هزار میلیارد ریال و زیر نظر رئیس شورای عالی عتف (رئیس‌جمهور) تشکیل شود، اما اولین گام در تأسیس این صندوق تصویب اساسنامه این صندوق است، که مطابق تبصره «۳» ماده (۵)، باید ظرف سه‌ماه از تصویب قانون، به تصویب هیئت وزیران می‌رسید، که این اساسنامه نیز به سرنوشت آیین‌نامه اجرایی قانون دچار شده و پیش‌نویس آن در انتظار تصویب در هیئت وزیران است.

نکته‌ای که در اینجا ذکر آن لازم به‌نظر می‌رسد، وجود ابهاماتی در ماهیت

۱. هرچند در ماده (۱۳) قانون به لفظ «آیین‌نامه‌های اجرایی» اشاره شده است در شورای عتف تنها یک آیین‌نامه اجرایی برای قانون تدوین شده است. البته در صورتی‌که این آیین‌نامه از جامعیت کافی برخوردار باشد، به‌نظر نمی‌رسد که یکپارچه بودن آن مشکل خاصی ایجاد نماید، بلکه ممکن است به سهولت در اجرایی شدن قانون نیز کمک نماید.

۲. هرچند اخبار غیررسمی از تصویب کلیات این آیین‌نامه و اساسنامه صندوق نوآوری و شکوفایی در جلسه مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۰ هیئت وزیران حکایت دارد، در لحظه نگارش این متن هیچ خبر رسمی از تصویب و ابلاغ این اسناد منتشر نشده و حاصل آن توقف کامل اجرای این قانون است.

حقوقی این صندوق و نحوه تأمین مالی آن است که توجه به آن در این مرحله می‌تواند از ایجاد معضلات آتی پیشگیری کند.

از آنجا که ماهیت حقوقی صندوق در قانون مسکوت مانده است دولت باید در اساسنامه صندوق، ماهیت مناسب برای آن را تعیین کند. صندوق ممکن است به شکل یک شرکت دولتی یا یک نهاد عمومی غیردولتی تشکیل شود. هر ماهیتی که برای این صندوق انتخاب شود ملاحظات مختلفی در مراحل مختلف فعالیت آن از نحوه تأمین مالی تا چگونگی اداره در پی خواهد داشت.

همچنین در مورد تأمین سرمایه اولیه صندوق، مطابق تبصره «۲» ماده (۵)، این مبلغ باید از محل صندوق توسعه ملی یا حساب ذخیره ارزی تأمین شود. تأمین سرمایه اولیه این صندوق از جهات مختلف با بند «ط» از ماده (۸۴) برنامه پنجم مغایر است و تأمین سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی از این محل دارای اشکال است. تأمین این مبلغ از حساب ذخیره ارزی نیز ملاحظات دیگری دارد که از آن جمله می‌توان به لزوم تطابق ماهیت حقوقی انتخابی برای صندوق برای استفاده از این حساب و کفایت موجودی این حساب اشاره کرد.

البته در جزء «ح» از بند «۲» قانون بودجه سال ۱۳۹۰ مقرر شده است که معادل ریالی مبلغ یک میلیارد دلار از محل افزایش احتمالی درآمد صادرات نفت و میعانات گازی، به این صندوق اختصاص یابد، اما لازمه تخصیص این مبلغ، نخست تصویب اساسنامه و انجام اقدامات قانونی و اجرایی ایجاد صندوق و دوم وجود منابع مالی مازاد برای این ماده و عزم دولت برای اولویت‌دهی به این جزء است.

۳-۲. واگذاری مراکز پژوهشی غیرحاکمیتی

ماده (۴) قانون، وزارت امور اقتصادی و دارایی را مکلف می‌سازد ظرف سه‌ماه از تصویب این قانون، فهرست تمامی مراکز و مؤسسات پژوهشی دولتی را تهیه و به شورای «عتف» ارائه کند.^۱ پس از آنکه شورای عالی عتف براساس این فهرست، مراکز و مؤسسات پژوهشی غیرحاکمیتی قابل واگذاری به بخش خصوصی و تعاونی را احصا نماید، وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است زمینه واگذاری آنها را در چارچوب قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی فراهم کند. واقعیت این است که نه تنها خبری از اجرا و یا حتی برنامه‌ریزی برای اجرای ماده فوق نیست، بلکه طی یکی دو سال گذشته، پژوهشگاه‌ها و مراکز پژوهشی کشور با چند عامل اتفاقی یا رویکرد متفاوت نظام اداری مواجه شده‌اند که سردرگمی عجیبی بین آنها ایجاد کرده است:

۱. اشاره مقام معظم رهبری به راه‌اندازی پژوهشگاه‌ها در دانشگاه‌ها، به‌طور غیرمنتظره‌ای توسط برخی مدیران دانشگاه‌ها و وزارت علوم، تعبیر به انتقال پژوهشگاه‌ها به دانشگاه‌ها شده است. درحالی که چنین کاری هیچ ظرفیت علمی جدیدی ایجاد نمی‌کند و حتی ممکن است با اختصاص یافتن فضا و امکانات پژوهشگاه‌ها به امر آموزش، موجب کاهش ظرفیت پژوهش و فناوری آنان شود که نقض غرض محسوب می‌شود.

۲. تصمیمات بدون مطالعه و نسنجیده شورای عالی اداری در انتقال مراکز

۱. با توجه به اینکه فهرست مؤسسات پژوهشی دولتی قبلاً توسط نهادهای مختلف (نظیر مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور) تهیه و منتشر شده است اما هنوز وزارت مزبور به این تکلیف خود عمل ننموده است.

پژوهشی دستگاه‌های اجرایی به وزارت علوم (نظیر ادغام مراکز و مؤسسات پژوهشی وزارت نیرو در دانشگاه شهید عباسپور و انتقال این دانشگاه به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) یا جابجایی آنها بین دستگاه‌ها (نظیر انتزاع سازمان فضایی ایران از وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و قرار گرفتن آن زیرمجموعه نهاد ریاست جمهوری).^۱ این تصمیمات به قدری غیرمنتظره بوده که بعضاً در چند جلسه متوالی این شورا دچار تغییرات مکرر می‌شوند. به‌عنوان نمونه می‌توان به انتقال پژوهشگاه علوم و فناوری نوین از سازمان پژوهش‌های علمی - صنعتی ایران به مرکز همکاری‌های فناوری و نوآوری نام برد که هیچ یک از دو دستگاه مزبور از آن خبری نداشتند و نهایتاً پس از چند ماه بلاتکلیفی، ملغی شد و جالب اینکه این انتقال، اصولاً معکوس سیاست شورای عالی اداری بود و انتقال از وزارت علوم به دستگاه اجرایی محسوب می‌شود.

همین‌طور انتقال ده‌ها مرکز تحقیقات کشاورزی به وزارت علوم مطرح بود که با رایزنی‌های وزارت کشاورزی منتفی شد و نتیجه آن تنها چند ماه بلاتکلیفی و ازکارافتادگی این مراکز بود. در مورد سایر وزارتخانه‌ها و دستگاه‌ها مانند نفت، نیرو، بازرگانی و ... هنوز این وضع ادامه دارد.

نکته کلیدی آن است که از یک طرف تمام تأکیدات نقشه جامع علمی کشور و همه سیاستگذاران عام و فناوری متمرکز بر روی نزدیک شدن پژوهش‌ها به بازار و کاربرد است و از طرف دیگر، در کشور ما تجربه موفق‌تر پژوهشگاه‌ها در وزارت

۱. این مورد، اصولاً بدین جهت که سازمان فضایی ایران به‌موجب قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۹ و وابسته به وزارت مذکور تشکیل شده است، خلاف قانون به‌شمار می‌رود.

بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وجود دارد، که هر دو مورد، مؤید آن است که تمرکز مراکز پژوهشی در وزارت علوم (به‌ویژه زیرمجموعه دانشگاه‌ها) در بسیاری از موارد از اثربخشی آنها می‌کاهد.

۳. در سایه تحولات فوق، موضوع ماده (۴) قانون شرکت‌های دانش‌بنیان که بر خصوصی‌سازی مراکز پژوهشی غیرحاکمیتی تأکید دارد، تاکنون مغفول و حتی مجهول مانده است و به‌نظر می‌رسد اگر شورای عالی اداری از این ماده مطلع بود، اصولاً ضرورتی به جابجایی‌های بین‌دستگاهی نبود.

صرفاً در دبیرخانه شورای عالی عتف، تلاش‌هایی برای تدوین دستورالعمل اجرایی این ماده صورت گرفته که آن هم با چند ابهام بعدی روبرو است:

الف) علیرغم آنکه قانون مدیریت خدمات کشوری، فعالیت‌های حاکمیتی را بر شمرده است، اما مشخص نیست که پژوهش‌های مرتبط با آنها نیز حاکمیتی شناخته شوند. اگر هم این پژوهش‌ها را کاملاً غیرحاکمیتی بدانیم تقریباً همه مراکز پژوهشی باید واگذار شوند.

ب) حوزه تعریف کلمه «دولتی» نیز مورد مجادله است، زیرا برخی کارشناسان، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی وابسته به آنها را «نهاد عمومی غیردولتی» می‌دانند که استناد آنان به قانون هیئت‌های امنای دانشگاه‌هاست و برخی دیگر به استناد ردیف‌های موجود قانون بودجه، آنها را دولتی می‌دانند.

ج) ابهام بعدی برخلاف دو مورد قبل، یک چالش اجرایی است یعنی به‌نظر نمی‌رسد مدیران عالی و وزارتخانه‌های دولتی، به خصوصی شدن مراکز تحقیقاتی خود

راضی شوند و احتمالاً از هر ابزاری (نظیر اعتراضات پرسنل این مراکز) برای جلوگیری از آن استفاده خواهند کرد.

د) و بالاخره اینکه سؤال اصلی در مورد مصلحت بودن واگذاری این مراکز (درحالی که هنوز شرکت‌ها و فعالیت‌های کاملاً اقتصادی ما دولتی اداره می‌شوند) مطرح است. اما به هر حال این سؤال، نباید برای مجریان خدشه‌ای در اجرای قانون ایجاد کند.

با همه این ابهامات، دستورالعمل اجرایی این ماده قانونی، در دستور جلسه تیرماه شورای عالی عتف قرار داشت که نوبت به آن نرسید و هم‌اکنون نیز منتظر طرح در جلسات بعد از این شورا می‌باشد.

۳. نگاهی به پیش‌نویس آیین‌نامه اجرایی قانون و اساسنامه صندوق نوآوری و شکوفایی، مصوب ۱۳۹۰/۲/۵ شورای عالی عتف

در اینجا نقدی گذرا بر پیش‌نویس‌های ارائه شده از طرف شورای عالی عتف به هیئت وزیران خواهیم داشت، هرچند که با توجه به احتمال تغییر این اسناد در هنگام بررسی و تصویب در آن هیئت دولت، نقد دقیق آنها را به پس تصویب و ابلاغ نهایی هریک واگذار می‌کنیم:

۳-۱. نگاهی به پیش‌نویس آیین‌نامه اجرایی قانون

• هر چند در ماده (۱۳) قانون پیش‌بینی تدوین «آیین‌نامه‌ها» اجرایی شده است اما

تنها یک آیین‌نامه اجرایی برای این قانون تدوین شده است که لازم است دربردارنده آیین‌نامه اجرایی تمامی مواد قانون باشد

• در شروع تدوین این پیش‌نویس از آیین‌نامه به اصولی نظیر تناسب میان چرخه عمر شرکت‌های دانش‌بنیان و حمایت‌هایی که در اختیار آنها قرار می‌گیرد، استفاده اهرمی از حمایت‌ها و منابع مالی دولتی جهت تقویت این شرکت‌ها و همچنین کاهش تصدیگری مستقیم دولت، توجه شده است که از این جهت شایسته توجه و تقدیر است، هرچند که در موارد محدودی این اصول زیرپا گذاشته شده است.

• در این آیین‌نامه به موضوع تعریف شرکت‌های دانش‌بنیان (که در قانون به‌صورت بسیار کلی بیان شده) توجه و دقت بیشتری شده است. در این سند، تعریف شرکت‌های دانش‌بنیان به شکلی انجام شده که شرکت‌ها و مؤسساتی که به فعالیت‌های تحقیق و توسعه یا تجاری‌سازی اختراعات و دستاوردهای فعالیت‌های تحقیق و توسعه می‌پردازند و یا خدمات پشتیبانی تخصصی به شرکت‌های فوق ارائه می‌دهند، مشمول این تعریف قرار گیرند. البته فعالیت در حوزه‌های فناوری‌های نو و پیشرفته (فناوری‌های برتر) به‌عنوان شرط لازم برای این موضوع تعریف شده است.

• در این آیین‌نامه با هدف کاهش تصدی مستقیم دولت و تخصصی کردن فرآیند اجرای حمایت‌ها، کارگزارانی برای تشخیص صلاحیت شرکت‌های دانش‌بنیان و انجام حمایت‌های تخصصی تعریف شدند. البته پیاده‌سازی این نظام چندمرحله‌ای حمایت ممکن است باعث افزایش پیچیدگی و بوروکراسی بی‌مورد، دوباره‌کاری، کندی کارها گردد. با توجه به لزوم آشنایی دقیق کارگزاران تخصصی با موضوع، تفویض

تشخیص صلاحیت شرکت‌ها به همین گروه (با حفظ نظارت لازم) می‌توانست گزینه بهتری باشد.

• از نکات مثبت در این پیش‌نویس این است که هرچند از تعریف موسیعی از شرکت‌های دانش‌بنیان در این آیین‌نامه استفاده شده است، اما شروطی برای برخورداری از هر کدام از انواع حمایت‌ها در نظر گرفته شده تا هر شرکت دانش‌بنیان تنها از حمایت‌های متناسب با وضعیت و چرخه عمر خود برخوردار شود. تشخیص هر یک از این شرایط برعهده کارگزارانی که از تجربه و تخصص لازم برخوردار باشند قرار داده شده است.

• برای هر کدام از انواع حمایت‌ها شامل اعطای کمک و تسهیلات، معافیت‌های مالیاتی و گمرکی، ارائه ضمانتنامه و بیمه و همچنین مشارکت، نوع و شکل حمایت تشریح شده و شرکت‌های حائز شرایط حمایت و نحوه اجرای حمایت‌ها مشخص شده است. اما متأسفانه برای همه موارد و موضوعات مندرج در قانون، مفاد به این دقت تشریح نشده‌اند.

• در این پیش‌نویس، در مبحث استقرار مؤسسات و شرکت‌های دانش‌بنیان، به‌جای مشخص کردن دقیق معیارها و نحوه اولویت‌دهی به این شرکت‌ها و مؤسسات جهت استقرار در محل پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد، مناطق ویژه اقتصادی و یا مناطق ویژه علم و فناوری (موضوع بند «ج» ماده (۳) قانون)، به شرکت‌های مستقر در این‌گونه مراکز اولویت در برخورداری از حمایت‌های این قانون داده شده است، مثلاً حداقل ۳۰ درصد کمک‌ها و تسهیلات این قانون برای این گروه از شرکت‌ها در

نظر گرفته شده است که نه تنها پایه قانونی ندارد، بلکه می‌تواند به ایجاد رانتهای فراقانونی برای شرکت‌ها و مؤسسات مستقر در محل پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد، مناطق ویژه اقتصادی و یا مناطق ویژه علم و فناوری منجر شود.

۲-۳. نگاهی به پیش‌نویس اساسنامه صندوق نوآوری و شکوفایی

- با توجه به مسکوت ماندن ماهیت حقوقی صندوق نوآوری و شکوفایی در قانون و همچنین پیامدهای جدی هرگونه تصمیمی در مورد این موضوع، بر نحوه تأمین مالی و اداره صندوق، تهیه اساسنامه این صندوق، مستلزم پاسخگویی به چندین سؤال حقوقی و تخصصی دقیق است. در نسخه‌ای از پیش‌نویس که به تصویب شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری رسیده است، این صندوق به صورت مؤسسه عمومی غیردولتی تعریف شده است.
- به نظر می‌رسد که در تدوین این سند، بر چند اصل، تأکید زیادی شده است که از مهمترین آنها می‌توان به اصل خودگردانی صندوق، حفظ سرمایه و عدم تصدیگری مستقیم صندوق اشاره کرد و این نکته از موارد قوت این پیش‌نویس به‌شمار می‌رود.

جمع‌بندی و پیشنهادها

۱. قریب به ۹ ماه از مهلت قانونی دولت برای تصویب آیین‌نامه اجرای قانون «حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات» و اساسنامه صندوق نوآوری و شکوفایی گذشته، اما هنوز به تصویب هیئت وزیران

نرسیده و به تبع آن اجرایی شدن این قانون متوقف شده است. به نظر می‌رسد که مناسب است مجلس شورای اسلامی، خصوصاً کمیسیون آموزش و تحقیقات، پیگیری‌های لازم و قانونی را جهت تسریع امر در دستور کار قرار دهند. ضمن اینکه لازم است آیین‌نامه‌های اجرایی همه نیازمندی‌های حقوقی و مقرراتی را که اجرای احکام این قانون منوط به تصویب و مقررہ‌گذاری آنهاست، شامل شود و همچنین آیین‌نامه پیشنهادی به صورت دقیق تکلیف دستگاه اجرایی و ذینفع حمایت را روشن کند.

۲. بعضی از مواردی که در این قانون مسکوت مانده‌اند (نظیر ماهیت حقوقی صندوق نوآوری و شکوفایی) یا به دقت به آن اشاره نشده است، موجب ابهاماتی شده‌اند که این ابهامات در مرحله اجرای قانون، می‌توانند مشکل‌آفرین شوند. تهیه یک استفساریه برای روشن کردن بعضی از ابعاد این قانون یکی از راهکارهای پیش رو است.

۳. تغییراتی که دولت، مخصوصاً شورای عالی اداری، در مورد وضعیت و جایگاه مراکز و مؤسسات پژوهشی آغاز کرده است، در کنار تکلیف ماده (۴) این قانون به واگذاری پژوهشگاه‌های غیرحاکمیتی، موجب آشفتگی و سردرگمی این مراکز شده است. تسریع در اجرای دقیق مفاد این ماده از قانون و خودداری از اقدامات خلاف قانون و شتابزده برای ایجاد ثبات در این ارکان مهم نظام نوآوری کشور، امری حیاتی است.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۰۲۴

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مروری بر وضعیت قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات (یک سال پس از تصویب)

نام دفتر: مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین (گروه فناوری‌های نو)

تهیه و تدوین: سیدسروش قاضی‌نوری

ناظر علمی: رضا باقری‌اصل

متقاضی: لاله افتخاری (نماینده تهران، ری، شمیرانات و اسلامشهر)

ویراستار ادبی: فرزاد جعفری

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۸/۱۰